

Zászlóbontás Tarpán, Mezőváriban és Beregszászban Vidékünk történelmének legfontosabb fejezete volt

1703. május 22-én késő tavaszi verőfényben fürdött Tarpa, Mezővári és Beregszász. Ám azon a 315 évvel ezelőtti napon nemcsak e települések házaira, templomaira, kertjeire zuhogott alá a kéklő égről aláhulló sugárözön, hanem a főtereken összeverődött néptömegekre is, valamint Esze Tamás kurucaira, akik mindhárom helyen kibontották a Nagyságos Fejedelem Rákóczi-címeres zászlait, melyeken ott ragyogott az aranybetűs jelmondat: „Cum Deo pro Patria et Libertate” („Istennel a hazáért és a szabadságért”). E zászlóbontással pedig kezdetét vette történelmünk egyik legnagyobb függetlenségi háborúja, a Rákóczi-szabadságharc. De miért, és milyen körülmények között is robbant ki a nyolc hosszú évig tartó küzdelem?

Két pogány közt...

„Rabságba veti országunkat a német, mihelyt felszabadítja!” – törtek ki e keserű szavak a törökhűbéres Felső-magyarországi Fejedelemségét mindinkább elvesztítő, Munkács várába húzódott Thököly Imréből, a „kuruckirályból” 1685-ben, a magyarországi török hódoltságot Habsburg-vezérllet mellett felszámoló nagy háború harmadik esztendejében. És sajnos, igaza lett... Persze, ő sem a törökök iránti rajongásból lépett szövetségre az Oszmán Birodalommal, csak a törökökre támaszkodva remélte felszabadítani a Felvidéket a magyar törvényeket sutba vágó I. Lipót Habsburg császár és nagyon mellékesen „magyar” király zsarnoki uralma alól. S 1682-ben – oszmán csapatok támogatásával – sikerült is kivernie Felső-Magyarország keleti, illetve középső területeiről a császári hadakat. Ám a következő esztendőben Kara Musztafa török nagyvezír hadjáratot indított a Habsburgok ellen, s ostrom alá vette Bécsset. Sobieski János, a szintén török-ellenes Lengyelország királya viszont szövetségre lépett I. Lipóttal, s a lengyel seregek, valamint az osztrák örökös tartományok és az akkor már igen laza államalakulatnak számító Német-római Birodalom több részállamának a csapatai – Sobieski fővezérllete alatt – 1683. szeptember 12-én Bécs közelében, a kahlenbergi csatában tönkrementek Kara Musztafa hadát. Ezt követően a német-osztrák seregek, s mellettük magyar csapatok is Magyarország területén offenzívát indítottak a

törökök ellen. A császári hadak viszont ezzel egyidejűleg felszámolták a Felső-magyarországi Fejedelemséget is, a felvidéki Eperjesen pedig a magyargyűlölő Antonio Caraffa császári tábornok egy koncepció keretében felségárulás vádjával tekintélyes nemeseket és polgárokat végeztetett ki. Így az 1687-es pozsonyi országgyűlésen az eperjesi véstörvényszékkel „megdolgozott” magyar rendek – már akik elmentek a gyűlésre – lemondtak az Aranybulla ellenállási záradékáról, arról, hogy az ország rendjeinek joguk van felkelni a király ellen, ha a király megsérti az ország törvényeit. S mire 1699-ben (a Temes-köz kivételével) szinte egész Magyarország felszabadult a török uralom alól, I. Lipót úgy érezte, sikerült felszámolnia a magyar ellenállás jogi alapját is.

A puszkaporos hordó – és a szikra

A császári udvar meghódított tartományként kezelte hazánkat, hatalmas adókat róva a polgárookra s a jobbágyságra, az adóterhek pedig sehol sem voltak annyira elviselhetetlenek, mint a Felvidéken, benne szűkebb pátriánkban, ugyanis a Habsburgok úgy gondolták: mivel Felső-Magyarország döntő hányada sohasem állt török uralom alatt, a harcok által nagyjából érintetlen területről lehet a legtöbb pénzt kiszipolyozni. Nem csoda, hogy megannyi jobbágy inkább elmenekült a falujából, és bujdosóvá válva, a hegyekbe, az erdőkbe húzódott, akárcsak Thököly volt kurucai, illetve azok a végvári vitézek, akiket török elleni harcuk „jutalmaként” a császári kormányzat egyszerűen szélnek eresztett. Majd Esze Tamás, sókereskedéssel foglalkozó, sok helyütt megforduló, így az országos elégedetlenséget mind tisztábban látó, született intelligenciájú tarpai jobbágy is közéjük állt, aki – miután a tiszaujlaki sóház önkényeskedő sótisztjei mindenéből kiforgatták – bevette magát a hegyekbe, ahol a bujdosók egyik vezetője lett, és csak a megfelelő alkalomra várt, hogy társaival fellázítsák a falvak, városok elkeseredett lakosságát, s kiverekedjék a magyar szabadságot.

Ám nemcsak a szegénylegények szervezkedtek. A császári önkény ugyanis a nemességet is sújtotta, mivel jobbágyaikat elnyomorították a kincstári adók, melyek miatt falvaik kezdtek elnéptelenedni. Emellett állataikat, terményeiket sem adhatták el szabadon, hanem csak úgy, ha vámot fizettek értük a császári kincstárnak. És sokan okkal nehezményezték, hogy I. Lipót újabb országgyűlések összehívása helyett rendeletekkel kormányozza az országot. Így II. Rákóczi Ferenc munkácsi herceg és Bercsényi Miklós örökös ungi főispán vezetésével hamarosan nemesi összeesküvés bontakozott ki, mely a Habsburgok legerősebb ellenfelének, Franciaországnak a támogatásával akarta megszabadítani Magyarországot a császári iga alól. Tudták ugyanis, hogy küszöbön áll a két nagyhatalom újabb háborúja, ezúttal a spanyol trónért, mivel az ekkor, 1700-ban már haldokló II. Károly spanyol király utódot nem hagyott maga után, s koronája csak oldalágon öröklődhetett, mely dinasztikus házasságok révén vagy a francia Bourbonokra, vagy az osztrák Habsburgokra szállhatott. Világos volt, hogy miután örökre lehunyja szemét, kitör a háború, mely jó alkalmat szolgáltatott egy sikeres magyar szabadságharcra is. Rákóczi felvette a kapcsolatot XIV. Lajos francia királlyal, aki támogatásáról biztosította, ám az összeesküvés lelepleződött, s míg Bercsényinek még idejében sikerült elmenekülnie Lengyelországba, addig Rákóczit elfogták, a

bécsújhelyi börtönbe zárták, majd halálra ítélték, s csak egy kalandos szökéssel tudta megmenteni az életét. Lengyelországba sietett, ahol Bercsényivel együtt egy baráti lengyel főúr, Sieniawski belzi palatinus moszczenicai kastélyában, majd brezáni várában lelt otthonra, s titokban tovább folytatta a franciákkal való tárgyalásait.

Ekkor már 1701-et mutatta a naptár, s II. Károly halálát követően valóban kitört a spanyol örökösödési háború, melynek következtében mind több császári katonai egységet vontak ki Magyarországról, hogy átvezényeljék őket a hadszíntérre. Esze Tamás javaslatára pedig a Rákóczi menedékhelyét kipuható bujdosók 1703 márciusában küldöttséget menesztettek a herceghez: Papp Mihály elszegényedett munkácsi nemest és Bige Györgyöt, Thököly egykori hadnagyát, kérve őt, hogy álljon a sanyargatott nép élére, s robbantsa ki a Habsburg-ellenes szabadságharcot. Emellett Papp Mihály arról is tájékoztatta Rákóczit, hogy az északkeleti országrészben, vagyis szűkebb pátriánkban állomásozó Montecuccoli-ezred parancsot kapott, hogy induljon a hadszíntérre, ezért csak helyőrségek maradnak a vidék váraiban, így jó alkalom nyílik a felkelésre. Rákóczi döntött: a bujdosók élére áll. Az újabb, májusi találkozásukon pedig – melyen már Esze is részt vett, s ezerekapitányi kinevezést kapott – átadta nekik a hazát fegyverbe szólító híres brezáni pátenst (kiáltványt), valamint több zászlót, de egyelőre türelemre intette őket, hogy csak akkor bontsák ki a zászlait, ha erre jelt ad. Majd pénzbeli támogatást kért XIV. Lajostól, baráti lengyel főuraktól pedig kölcsönt vett fel a birtokaira, hogy zsoldjába vett segélyhadakkal indulhasson meg a haza felszabadítására. Ám a bujdosókból immár Rákóczi hadinépévé lett kurucok nem tudtak várni, s május 22-én előbb Tarpán, majd Mezőváriban, végül Beregszászban is kibontották a zászlókat, megadva a jelet az általános felkelésre. Két nap múlva Esze megrohanta a tiszaujlaki sóházat, s más helyeken is rajtaütéseket hajtottak végre a kurucok a császáriak ellen. A Habsburg-önkény miatt puszkaporos hordóvá vált Magyarországon fellobbant a szabadságharc szikrája...

Dolhától Tiszabecsig

II. Rákóczi Ferenc – bár a szükséges pénz még nem állt a rendelkezésére – nem akarta cserbenhagyni a benne bízó népet, s azt is tudta, hogy ha a szabadságharc első lángja ellobban, a második láng már sohasem lesz olyan erős, ezért Sieniawski néhány testőrével június elején elindult a magyar határ felé, hogy Vereckénél találkozzon az elibe siető kurucokkal. S Bercsényire bízta, hogy amint tudja, szervezze meg a segélyhadakat, majd induljon utána. Közben viszont Felső-Magyarország császári főparancsnokának, Nigrelli tábornoknak az utasítására az ekkor még császárpárti szatmári főispán, Károlyi Sándor vármegyei csapatokkal és a szatmári várőrségből kivezényelt császári egységekkel június 7-én, Dolhánál megverte a munkácsi várat megkerülve, a Borzsa völgyén át Verecke felé igyekvő kuruc hadat. Ám a kurucokat csak szétszórta, de seregüket nem semmisítette meg. Hamarosan összeverődtek, és folytatták útjukat, majd egy héttel a csata után találkoztak is Rákóczival. A fejedelem erélyes parancsokkal rendbe szedte a fegyelmet hírből sem ismerő felkelők hadát, s a Vereckei-hágóról leereszkedve, megindult Munkács felé.

A Latorca mentén nyomult előre, ahol csapatostul sereglettek zászlaja alá a ruszin, majd – délebbre – a magyar jobbágyok. Háromezer fős sereggel érkezett meg Munkácsra, ám a felkelés hírére a bécsi Haditanács visszarendelte a város védelmére a Montecuccoli-ezredet, így június 28-án rövid harcra került sor a város területén, mely a kurucok visszavonulásával ért véget. Rákóczi visszahúzódott a lengyel határ mellé, Zavadka községbe, ahol csatlakozott hozzá Bercsényi a felfogadott segélycsapatokkal, valamint a császári seregből megszökött Borbély Balázs és Ocskay László ezereskapitányok az általuk vezetett huszárokkal. Rákóczi ezt követően – kikerülve a munkácsi várat – leereszkedett a Tiszához. S bár gyalogsága lemaradt az esőzések miatt sártengerré vált utakon, a fejedelem bízott a meglepetés erejében, s július 14-én lovasságával elsöpörte a tiszabecsi révet őrző, ott magukat elsáncoló császári gyalogosokat, majd több lovasroham árán, de a szatmári alispán, Kende Mihály által vezetett, a folyó Tiszaújlak melletti nagy kanyarulatában felsorakozott vármegyei csapatokat is. (A csatater ma tiszaujlaki terület, ám akkor még a tiszabecsi határhoz tartozott, ezért nevezzük az ütközetet tiszabecsi csatának.) S bár a visszavonuló labancok szétverték a hajóhidat, Esze Tamásék vízimalmokból, csónakokból rögtönöztek egy új hajóhidat, s a kuruc sereg az esőktől megáradt folyó legalkalmasabb átkelési pontján, Vásárosnaménynál átkelt a Tiszántúlra, ahol kibontakozott a Rákóczi-szabadságharc.

Lajos Mihály

Kárpátalja hetilap

2018. május 21., 18:00 , 904. szám

Forrás: <https://karpataljalap.net/2018/05/21/zaszlobontas-tarpan-mezovariban-es-beregszaszban>